

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN
GAZETE VE İNTERNET HABERLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ÇAR

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ: TAHSİN YILDIRIM

AKSARAY 2018

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN
GAZETE VE İNTERNET HABERLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ÇAR

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ: TAHSİN YILDIRIM

AKSARAY 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Ahmet

Soyadı: ÇAR

Bölümü: Sosyal Bilgiler Eğitimi (Tezli Y.L.)

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Gazete ve internet Haberlerinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Investigation Of Newspapers And Internet News In Social Sciences Courses

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Ahmet ÇAR

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Ahmet ÇAR tarafından hazırlanan “Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Dr. Öğr. Üyesi Tahsin YILDIRIM)

(İlköğretim, Aksaray Üniversitesi)

Üye: (Dr. Öğr. Üyesi Erdal YILDIRIM)

(İlköğretim, Aksaray Üniversitesi)

Üye: (Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TAHİROĞLU)

(İlköğretim, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi)

İMZA

Tez Savunma Tarihi: 28/06/2018

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun 26/07/2018 tarih ve 2018/35-6 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Ahmet ÇAR

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

TEŞEKKÜR

“Geleceğin güvencesi sağlam temellere dayalı bir eğitime, eğitim ise öğretmene dayalıdır” diyor ulu önder Mustafa Kemal ATATÜRK. Bir milleti tek bayrak altında huzurla, barışla, kardeşçe, yaşatan en önemli olgu günümüzde eğitimidir. Vatan, bayrak, millet sevgisi kuşkusuz ki eğitim – öğretimin en önemli hedefleri arasındadır. Eğitim sistemi oturmuş olan toplumlar sanayide, bilimde ve teknolojiye de üst seviyelerde bulunmaktadır. Okullar eğitim – öğretim programlarıyla bir devletin amaçlarını, hedeflerini, ideallerini gelecek kuşaklara aktarmada birincil görevi yürütmektedir. Toplumun en temel yapı taşı olan oluşturan öğrenciler eğitimle belli hedeflere ve amaçlara göre yetiştirilirler. Bu hedeflere ve amaçlara ise okullardaki eğitim-öğretim programlarıyla ulaşılır. Okullardaki eğitim - öğretim programlarıyla öğrencilere uygun becerileri ve davranışları kazandırmada etkili temel materyal olarak günümüzde ders kitapları hala etkili bir biçimde kullanılmaktadır.

Ders kitaplarıyla bütün bu şartlara ulaşabilmek için öğrencilerin seviyelerine, düzeylerine uygun ayrıca eğitim – öğretimin amaçlarını, hedeflerini kazandırmada etkili ders kitaplarının hazırlanmasıyla ve geliştirilmesiyle ile gerçekleşebilir. Ders kitapları geliştirilirken yapılan araştırmalar göz önüne alınarak yenilenebilir ya da güncellenebilir. Sosyal bilgiler ders kitapları öğrencilerin yaparak, yaşayarak öğrenmelerine imkân verecek bir şekilde olması derslerde öğrenilen bilgilerin günlük hayata aktarılmasına yardımcı olacaktır. Gazete ve internet haberlerinin derslerde kullanılması öğrencilerin güncel olaylara olan ilgilerini artırırken aynı zamanda dersin amaçlarına ulaşmasına da katkı sağlayabilir. Bu nedenle araştırmada 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma süreci boyunca bilgileriyle ve deneyimiyle bana yardımlarını esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Tahsin Yıldırım’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca hayatım boyunca olduğu gibi tez yazma sürecinde de benden desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Ahmet ÇAR

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN
GAZETE VE İNTERNET HABERLERİNİN
İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ahmet ÇAR Aksaray 2018

ÖZET

Bu araştırmada 2017 – 2018 eğitim – öğretim yılında MEB’e bağlı devlet okullarında okutulmakta olan 5.ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesini amaçlayan araştırma metin incelenmesine dayalı doküman analizidir. Çalışmanın amaçlarına uygun olan araştırmalar incelenmiş olup, bu çalışmada kullanılacak bilgi ve belgeler kaydedilmiş ve bu bilgiler ışığında değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma verileri, 5.ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan ünitelerdeki tüm konu ve alt konu başlıklarına ve kazanımlara değerlendirme ölçeğinde yer verilmiştir. Ünite konuları, konu alt başlıkları ve kazanımlar değerlendirme ölçeğinde ki tabloyla veriler analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre 5.sınıf ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan gazete ve internet haberlerinin içeriğinin ilgili kazanımlarla ilişkili oldukları ifade edilebilir. Bununla birlikte 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan gazete ve internet haberlerinin konulara, kazanımlara ve konu alt başlıklarına, dağılım oranlarının, 5. sınıf ders kitabına göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bilim Kodu : 11009

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretimi, Sosyal bilgiler ders kitapları, Gazete ve İnternet Haberleri, Kazanım,

Sayfa Adedi :89

Danışman :Dr.Öğr. Üyesi: Tahsin YILDIRIM

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
INVESTIGATION OF NEWSPAPERS AND INTERNET NEWS IN
SOCIAL SCIENCES COURSES
MASTER'S THESIS
Ahmet ÇAR Aksaray 2018

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the newspapers and internet news in the 5th and 7th grade social studies textbooks which are being taught in state schools affiliated to mone in 2017 - 2018 academic year. In this study, document analysis was used as qualitative research methods. 5th and 7th grade social studies textbooks based on the analysis of research texts aiming to examine the newspapers and internet news. The researches that are appropriate for the purpose of the study were examined and the information and documents to be used in this study were recorded and the information was evaluated on the light. All subjects and subtitles in the units in the 5th and 7th grade social studies textbooks and their achievements were included in the evaluation scale. Unit issues, subject sub-topics and achievements were analyzed with tabulation on evaluation scale. According to the findings of the research, it can be stated that the contents of newspapers and internet news in the textbook of the 5th and 7th grade social studies textbooks are related to the related gains. However, it has been reached that the distribution of newspapers and internet news in the 7th grade social studies course book is lower than the 5th grade course book on the topics, achievements and subject sub-titles.

Science Code:11009

Keywords: Teaching social studies, Social studies textbooks, Newspaper and
Internet News, Gain,

Number Of Pages:89

Advisor: Dr.Öğr. Üyesi: Tahsin YILDIRIM

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜSÜ JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
BÖLÜM I.....	1
I. GİRİŞ.....	1
1. 1. Problem Durumu	1
1. 2. Araştırmanın Amacı	3
1. 3. Problem Cümlesi.....	3
1. 4. Alt Problemler	3
1. 5. Araştırmanın Önemi.....	5
1. 6. Sayıtlar	5
1. 7. Sınırlılıklar	5
1. 8. Tanımlar	6
BÖLÜM II	8
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı	8
2. 2. Sosyal Bilgiler Programı.....	9
2. 3. Sosyal Bilgiler Programının Genel Amaçları	10
2. 4. Eğitimde Program ve Ders Kitapları.....	12
2. 4.1. Ders Kitaplarında Kazanım	14
2. 4.2. Ders Kitaplarında İçerik	15
2. 4. 3. Ders Kitaplarında Görsel Materyallerin Önemi	16

2.4.4.Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım	17
2. 5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Güncel Olaylar	18
2.6. Sosyal Bilgiler Ders Programlarında Gazete ve İnternet Haberlerinin Kullanılması ...	19
2.7. İlgili Araştırmalar.....	20
BÖLÜM III.....	23
III . ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	23
3.1. Araştırma Modeli	23
3.2.Evren ve Örneklem	23
3.3 Araştırmacı Rolü.....	24
3.4 Veri Toplama Araçları	24
3.5. Verilerin Analizi	24
BÖLÜM IV	26
IV. BULGULAR	26
BÖLÜM V.	52
V. SONUÇ – TARTIŞMA VE ÖNERİLER	43
5.1.Sonuç ve Tartışma.....	43
5. 1.1. 5.Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Gazete ve İnternet Haberlerinin İncelenmesi ile İlgili Sonuçlar	43
5. 1.2. 7.Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Gazete ve İnternet Haberlerinin İncelenmesi ile İlgili Sonuçlar	45
5.2. Öneriler	46
KAYNAKÇA	47
EKLER.....	56
Ek 1: 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında İncelenen Gazete ve İnternet Haberleri	56
Ek 2: 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında İncelenen Gazete ve İnternet Haberleri	78
ÖZGEÇMİŞ.....	89

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 5.sınıf “Birey ve Toplum” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi.....	27
Tablo 2. 5.sınıf “Kültür ve Miras” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi.....	28
Tablo 3. 5.Sınıf “İnsanlar,Yerler ve Çevreler” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi.....	29
Tablo 4. 5.Sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	30
Tablo 5. 5.Sınıf “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	31
Tablo 6. 5.Sınıf “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	32
Tablo 7. 5.Sınıf “Küresel Bağlantılar” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	33
Tablo 8. 7.Sınıf “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	34
Tablo 9. 7.Sınıf “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	35
Tablo 10. 7.Sınıf “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	36
Tablo 11. 7.Sınıf Zaman İçinde Bilim ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	38
Tablo 12. 7.Sınıf “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	39
Tablo 13. 7.Sınıf “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	40
Tablo 14. 7.Sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin konular, kazanımlar ve alt başlıklara göre incelenmesi	42

KISALTMALAR LİSTESİ

Ed: Editör

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

vb: ve benzeri

%: Yüzde

f: Frekans

Akt: Aktaran

vd: ve diğerleri

ss: Sayfa sayısı

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, “Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesi” adlı araştırma konusunun problem durumu ve cümlesi, sayıtları, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde eğitimin en önemli amaçlarından biri bireylerin yaşamını biçimlendirerek çağın şartlarına uygun nesiller yetiştirmektir. Çağın şartlarına uygun bir eğitim almayan nesiller toplumsal sorunları ve problemleri beraberinde getirir. Günümüzde ülke olarak var olan sorunlarla ve problemlerle mücadele etmek istiyorsak eğitime her şeyden daha çok önem vermeliyiz ve eğitimi bütün olayların merkezine almalıyız. Eğitimdeki aksaklıklar, problemler çözüldüğü zaman diğer ortaya çıkan problemlerde kendiliğinden ortadan kalkacaktır. 21.yy’ da bilim ve teknolojiadaki gelişmeler eğitim alanında da bir takım değişikliklere gidilmesine ortam hazırlamıştır. Bu sebeble yeni eğitim – öğretim yaklaşımları ve arayışları bilim adamları tarafından ortaya atılmaya başlamış ve okullar kendilerini bu yaklaşımlara göre dizayn etmeye özen göstermişlerdir.

Bireyin öğrenme sürecine etkin bir şekilde katılması, bilgiyi kendisinin yapılandırarak öğrenmesinin sağlanması, ve birey – çevre ilişkisinin aktif bir şekilde öğrenme ortamlarında yer alması yapılandırmacı öğrenme kuramının önemli özellikleri arasında yer almaktadır. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının temelinde öğrenme sosyal olan ortamlarda olduğundan dolayı derslerde öğrencilere aktarılacak hedef ve içeriklerin gerçek hayattaki kapsamı ve gerçek hayattan kesitler sunması önemlidir (Yaşar ve Gültekin, 2009).

Güncel konuların derslerde öğrencilere aktarılmasıyla öğrenciler televizyon, internet, gazete ve radyo gibi kitle iletişim araçlarından haberleri, ülke ve dünya gündemini merak

etme, bu konularla ilgili araştırma yapma gibi beceriler elde edebilir (Akdağ, Oğuz, Tatar ve Subaşı, 2014). Sosyal bilgiler dersini öğrencilere aktarırken güncel olaylardan da bahsederek içeriği öğrenciye sunmak eğitim öğretimin kalitesini artırır. Bu durum aynı zamanda eğitimde “gerçeklerden hareket etmek” ya da “güncellik” ilkesinin de gereğidir. Güncel olaylara günümüzde kitle iletişim araçlarında sıklıkla yer verilmektedir. Bireyler içinde yaşadığı toplumda meydana gelen güncel olaylardan etkilenirler. Eğitim – öğretim sürecinde kitle iletişim araçlarında bulunan haberlerden, içeriklerden yararlanmak öğrencilerin doğru bilgileri kavramasına yardım eder. Ayrıca öğrencide merak duygusu uyandırarak neden – sonuç ilişkisi kurmasına da katkı sağlamış olur (Binbaşioğlu, 2004).

Sosyal öğrenmede bireyin toplumdaki ihtiyaçlarını karşılaması ve toplumda varlığını sürdürebilmesine katkı sağlayan arkadaş grupları, kitle iletişim araçları toplumun yapısını korumada önemli bir görev üstlenir (Giddens, 2005). Kitle iletişim araçlarının ders kitaplarında kullanılması bu durumun önemini kuşkusuz ki artırmıştır. Bununla birlikte birey toplumdaki değerlerini, geleneklerini sosyal etkileşimle öğrenir. Bu öğrenme süreciyle bireyin topluma adapte olması hızlanır ve toplumun değerlerine sahip bir birey olarak yetişme imkânı bulur (Slattey, 2007).

Sosyal bilgiler dersi öğrencileri günlük hayatta karşılarına çıkacak sorunların üstesinden gelebilmeleri ayrıca etkin bir vatandaş olarak vatanına, milletine bağlı örf, adet, gelenek ve göreneklerini bilen nesiller yetiştirmek için 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda okutulan bir derstir. Sosyal bilgiler ders kitapları ve öğretim programları bu dersin amaçlarına ve hedeflerine ulaşmada okullarımızda yararlanılan en önemli kaynaklardır.

Ders kitaplarının günümüzde eğitim – öğretimde kullanılan en önemli materyallerin başında geldiği yadsınamaz bir gerçektir. Ders kitapları eğitim – öğretimin amaçlarına ve hedeflerine ulaşmak için hem öğrenciye hem de öğretmene yol gösterir. Ders kitapları öğrenci seviyesine uygunluk, ders kazanımlarıyla örtüşme, güncel olaylara ilgililik, görsel çeşitlilik, akıcı dil gibi çeşitli kriterlere uygun olarak hazırlanmak zorundadır. Bu kriterlere uyularak hazırlanan ders kitapları eğitim – öğretim sürecinde daha etkili bir şekilde kullanılır (Kılıç ve Seven, 2008). Bütün bu açıklamalar doğrultusunda sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin bu kriterlere uygun olmasının eğitim – öğretim sürecinin etkililiği açısından da önemli olduğu söylenebilir. Bununla birlikte gazete ve internet haberlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alma oranları sosyal bilgiler ders kitaplarının güncel olaylarla ilgisini ortaya çıkarmaya yardımcı

olacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada ortaokul 5. ve 7. sınıflarda okutulmakta olan sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünitelerde yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda oluşturulan aşağıdaki ölçütlere göre ders kitapları incelenmiştir.

- 1) Gazete veya internet haberi kullanılmış mı?
- 2) Kullanılan haber sayısı
- 3) Kullanılan internet haberi sayısı
- 4) Kullanılan gazete haberi sayısı
- 5) Görsel kullanılan gazete veya internet haberi sayısı
- 6) Kazanımlarla ilişkili olan gazete ve internet haberi sayısı

1.3. Problem Cümlesi

5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?

1.4. Alt Problemler

1. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Birey ve Toplum” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
2. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Kültür ve Miras” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
3. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
4. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ünitesinde yer

alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?

5. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
6. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
7. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Küresel Bağlantılar” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
8. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
9. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
10. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
11. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Zaman İçinde Bilim” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
12. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?

13. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?
14. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerine hangi oranda yer verilmiştir ve yer almakta olan gazete, internet haberlerinin kazanım ilişkisi nasıldır?

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının daha iyi anlaşılmasına, kavranmasına ve sosyal bilgiler öğretmenlerine, sosyal bilgiler ders kitaplarını hazırlayan yazarlara ve aynı zamanda bu konuyla ilgili araştırma yapacak kişilere yapacakları çalışmalarda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6. Sayıtlar

Ders kitaplarının eğitim-öğretim programlarında çok önemli bir yer tutmakta olduğu söylenebilir. Ders kitaplarıyla eğitim - öğretimde yer alan hedef davranışlar öğrencilere planlı ve programlı bir şekilde kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ders kitaplarının eğitim – öğretimin amaçlarına ve hedeflerine uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Eğitim – öğretim programlarına uygun olarak hazırlanmayan ders kitapları ulaşılmak istenen amaçlara ve hedeflere ulaşmada yetersiz kalır. Bu nedenlerle ders kitapları ilgili oldukları eğitim - öğretim programlarına uygun olarak hazırlanmalıdır.

Eğitim – Öğretim programlarında oluşacak olan bir eksiklik hem ders kitaplarını hemde eğitim-öğretim sürecini etkilemektedir. Bu çalışmayla incelenen ders kitaplarının ilgili olduğu eğitim – öğretim programlarını ve hedef davranışları yansıttığı varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2017–2018 eğitim-öğretim yılında II. Kademedeki 5. ve 7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitapları ve üniteleriyle sınırlandırılmıştır.

İncelemeye alınan sosyal bilgiler ders kitapları üç sosyal bilgiler alan uzmanının görüşü alınarak, talim terbiye kurulunun kitap hazırlamadaki kriterleri dikkate alınarak hazırlanmış olan değerlendirme ölçeğine göre gazete ve internet haberlerinin kazanım ilişkisi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca bu çalışmada incelenen gazete ve internet haberleri

kitaplar içerisinde gazete, gazete haberi ve internet haberi ifadeleri geçenlerle sınırlandırılmıştır.

Bu araştırmanın 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlandırılmasının nedeni ise çalışmanın yapıldığı 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının MEB yayınlarının olmamasından kaynaklanmaktadır.

Bu araştırma sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan **5.sınıf:** “Birey ve Toplum” , “Kültür ve Miras” “İnsanlar , Yerler ve Çevreler ” , “Bilim , Teknoloji ve Toplum” , “Üretim Dağıtım ve Tüketim” , “Etkin Vatandaşlık” , “Küresel Bağlantılar” **7.sınıf:** “İletişim ve İnsan İlişkileri” , “Ülkemizde Nüfus” , “Türk Tarihine Yolculuk” , “Zaman İçinde Bilim” , “Ekonomi ve Sosyal Hayat” , “Yaşayan Demokrasi” ve “Ülkeler Arası Köprüler” üniteleri ile sınırlandırılmıştır.

1.8. Tanımlar

İçerik: Ders programlarına uygun olarak hedef ve davranışları gerçekleştirecek biçimde ünite ve konuların düzenlenmesidir (Sönmez, 2010).

Kazanım: Bireylere planlı ve programlı eğitimle kazandırılacak bilgi, tutum ve alışkanlıklar, günlük yaşamda kullanacağı becerilerdir (Çelik, 2006).

Gazete: Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın (TDK, 2014).

Sosyal Bilimler: Bireyler tarafından ortaya çıkarılan ve gerçeklerle kanıtlanmaya dayalı süreçleri oluşturan ve bu süreçler sonucunda ortaya çıkan bilgiler topluluğudur. (Sönmez, 2010).

Sosyal Bilgiler: İnsanın kendisini ve insanın içerisinde bulunduğu toplumu da ele çağın şartlarına göre etkili vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen bilgiler bütünüdür (Kabapınar, 2009 : 2-3).

Güncel Olaylar: İçerisinde bulunduğumuz ortamda, şehirde, ülkede ve dünyada ortaya çıkan, toplumsal sonuçları olan ve bireyleri, toplumu ve çevreyi etkileyen, gazete, dergi, internet, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarıyla insanlara duyurulan olaylardır (Gedik ve Altun, 2008).

İnternet : Bilgisayarları birbirine bağlayarak kurum ve kuruluşlar arasında dünya

genelinde iletişim olanaklarını ortaya koyan uluslararası bilgisayar ağıdır (Seferoğlu, 2010).

İletişim: Bireylerin birbirlerine olaylar durumlar ile ilgili bilgiler verdiği, benzer duyguları birbirlerine aktardığı ve toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen duygu bildirimleridir (Aksoy, 2001).

Sosyal gelişim: Davranış problemlerinin, olumlu sosyal davranışların ve sosyal yetkinliğin dışsallaştırılması ve içselleştirilmesidir (Sanson, A., Hemphill, S. A., & Smart, D., 2004).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal bilimlerin toplumun ihtiyaçlarını ve beklentilerini öğrencilere aktarma gibi önemli bir sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk çerçevesinde sosyal bilimlerin aktif bir şekilde toplumdaki gelişimi ve değişimi konu alması öğrencileri topluma adapte hedefi olan eğitim içerisinde sosyal bilimlerin çok daha önemli bir yere gelmesini sağlamış ve eğitimde uygulanabilir duruma gelmesiyle de sosyal bilgiler kavramı ortaya çıkmıştır (Çetin, 2008: 4-5). Sosyal bilgiler öğrencilere içinde yaşadığı toplumun dününü, bugününü ve yarınını öğreten bir derstir. Bu ders bireylerin içinde bulunduğu toplumun yaşam biçimlerini de öğretmek topluma entegrasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır. Sosyal bilgiler toplumların geçmiş kültürel miraslarını gelecek kuşaklara aktarımını sağlayan ve kültürel öğelerin toplumdaki etkilerini anlatan bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır (Güngördü, 2001).

Sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili bilgi üreterek bütün dünyaya bu alanda önderlik yapan kuruluş olan ABD’de bulunan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’nin görüşü ise;

Sosyal bilgiler, vatandaşlık sorumluluklarını öğrencilere kazandırabilmek için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir şekilde birleştirilerek oluşturulan öğrenme alanıdır. Okul programları içerisinde ise sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasi bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden öğrenciler için uygun bilgilerin aktarıldığı bir öğrenme ortamı sağlar. Sosyal bilgiler dersinin en temel amacı, birbirine bağlı, yaşadığı çağın şartlarına uygun, kültürel farklılıklara saygılı, demokratik ilkelere bağlı, bilimin ışığında mantıklı kararlar alabilmesine yardımcı olarak öğrencilere yol göstermektir (NCSS, 1992).

Toplumsal gerçeklerden hareket eden ve bu gerçeklerin sonucunda ortaya çıkan sosyal bilgiler aynı zamanda insanın topluma adaptasyonunu sağlamak için ortaya koyduğu bütün olgular ve ilişkileri konu alan ve bunu disiplinler arası bir yaklaşımla ortaya koyan bir ders olarak da düşünülebilir (Sönmez, 2010: 3). Sosyal bilgiler, derslerinde olguların bir bütün içerisinde öğrencilere verilmesi önem arz etmektedir. Nitekim insan hayatı boyunca bütün

olguları bütünden parçaya doğru öğrenme eğilimindedir. Öğrenciler için bütünü bilmek aslında öğrenmeyi kolaylaştıran önemli etkenler arasındadır. Bütün bu sebepler göz önüne alındığında ilköğretim programlarında derslerin ortak amaçları bir bütün olarak öğrenciye verilmelidir (Sönmez, 2010).

Sosyal bilgiler dersi öğrencilere geçmişini öğrettiği kadar içinde yaşadığı toplumun bugünü hakkında da önemli bilgiler aktarır. Bununla birlikte başka toplumlar hakkında da bilgi sahibi olurlar. Sosyal bilgiler dersi bireylerin sosyo – kültürel deneyimler yaşayabilecekleri gibi dersin içeriğiyle de insanlık tarihinin ve içinde yaşadığı toplumun değerlerini öğrenme imkânı bulurlar (Akdağ, 2014).

2.2. Sosyal Bilgiler Programı

Sosyal bilgileri ilköğretim programlarında önemli kılan bu dersin kazanımlarıyla ilgilidir. Nitekim sosyal bilgiler programlarıyla toplumun örf, adet gelenek ve görenekleri öğrencilere aktarılması amaçlanmaktadır. Toplumun ihtiyacı olan bilgi ve beceriler sosyal bilgiler programlarıyla aktarılacağı için toplumun beklentileri sosyal bilgiler programları ile planlanmalıdır (Sağlam, 2011). Bireysel, toplumsal, sosyo – kültürel alanlarda ortaya çıkan gelişmeler bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de her alanda ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu tür değişimler ve gelişmeler eğitim sistemimize yansımıştır. Eğitim sistemimize yansıyan bu tür gelişmeler sosyal bilgiler programlarıyla öğrencilere aktarılabilir.

Son yüzyılda eğitimde meydana gelen gelişmeler sosyal bilgiler dersinin kazanımlarında da bir takım yenilikler oluşturmuştur. Özellikle eğitimde ön plana çıkan yapılandırmacı yaklaşım bu durumu tetiklemiştir. Sosyal bilgiler programına yön veren üç önemli yaklaşımı şu şekilde ifade edebiliriz.

Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler:

Vatandaşlık konuları sosyal bilgiler programının önemli yaklaşımlarından birini oluşturmaktadır. Bu yaklaşımın içeriğine bakıldığında bireylere doğru inanç ve değerleri, gelenekleri ve görenekleri aktarmak, bireylerin geçmişini bilmesini sağlamak, içinde yaşadığı toplumun kurallarını benimsemesine yardımcı olan ve diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmasını sağlayan bir anlayışla hareket edildiği ifade edilmektedir (Kabapınar, 2009: 13).

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler:

Sosyal bilimler olarak sosyal bilgilerin amacı topluma faydalı yurttaşlar yetiştirmek olsa

da, en önemli hedefleri öğrencilerin sosyal bilimlerde bulunan disiplinlere ait kavram, bilgi, beceri ve değerleri kazandırmaktır. Bu yaklaşım genel olarak konuları merkeze alan öğretim programlarında kullanılmaktadır (Öztürk, Otluoğlu ve Keskin, 2014).

Yansıtıcı Düşünme Olarak Sosyal Bilgiler:

Bu kuramın ortaya attığı bilgiler ünlü sosyal bilimci John Dewey'in açıklamalarını içerir. Hedefi öğrencilerin sosyal bilgilerle öğrendiklerini günlük yaşamda etkin bir şekilde kullanarak hayatta karşılarına çıkan problemleri çözmelerine olanak sağlamaktır. Bu kuramın, içeriğinin olmaması öğrencilerin günlük hayattaki problemlerle ilgilenmesini istemesi ve aynı zamanda araştıran, sorgulayan öğrenciler yetiştirmek amacı dikkati çekmektedir (Öztürk, 2012).

2.3. Sosyal Bilgiler Programının Genel Amaçları

Sosyal bilgiler dersi hem milli hedeflerle hem de ulusal hedeflerle iç içe olan aynı zamanda evrensel Dünyanın değerleri ve ulusal değerleri dengeli olarak dağıtan Dünyanın genelinden ve kendi değerlerimizden bağımsız olmayan bir yaklaşım benimsemelidir (Ağlagül, 2009). Sosyal bilgiler programlarının dünya üzerindeki genel hedefleri 4 alan üzerinde analiz edilmektedir. Bunlara bakıldığı zaman; birinci alan bilgi edinme alanıdır ve demokrasinin uygulanmakta olduğu ülkelerde öğrencilerin bilgileri nasıl oluşturduğunu ve öğrendiği bilgileri hayatta nasıl yararlanacağını anlatmaktadır. Birinci alanın en önemli işlevi aslında elde edilen bilgilerin realist çözümlerle hayata entegrasyonunu sağlamasıdır. İkinci alan ise elde edilen bilgilerin sonraki bilgilerle bağ kurulması sürecidir. Üçüncü alanda daha çok bireylerin yaşadığı toplumdaki inanç sistemini bilmesi ve bunların hayatında ne tür faydalar ya da zararlar getireceğini düşünebilmesidir. Son alan ise bütün bu alanların aslında sonucu şeklindedir ve içinde yaşadığı toplumda sosyal bir varlık olarak kendini ifade edebilmesi ve demokratik süreçlerde bulunabilmesidir (Öztürk ve Dilek, 2002). 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak şöyle ifade edilmektedir:

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,

3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır. (MEB, 2018)

Programın önemli amaçlarından biri de devlet politikalarının programların içeriğinde yer almasıdır. Bu sebeple günümüz sosyal bilgiler öğretiminin genel hedefleri gelecekte toplumda önemli bir yere sahip olacak öğrencilerin günlük yaşamdaki problemlerle baş etme yeteneği kazandırmaktır. İnsanın dün, bugün ve yarın hakkında kendini geliştirmesi ve bilgi sahibi olabilmesi için gerekli donanımlara sahip olması gerekmektedir. Bireylerin içinde bulunduğu toplumun istediği etkin vatandaş yeterliklerini kazanması için

sosyal bilgiler programlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Öztürk ve Dilek, 2002).

2.4. Eğitimde Program ve Ders Kitapları

Program, bir işin nasıl yapılacağını ve hangi süreçlerden geçeceğini genel hatlarıyla ortaya koyan bir taslaktır. Eğitim ve öğretimin günümüzde plan ve program dâhilinde oluşturulması kaçınılmazdır. Çünkü belirli bir plan ve program dâhilinde yapılmayan eğitim - öğretim programları bireyleri istenilen amaçlara ve hedeflere ulaştıramaz. Okullardaki eğitim sisteminin belirli hedeflere ve amaçlara ulaşılabilen bir süreç olarak ortaya çıkması ise programlar ile sağlanmaktadır (Büyükkaragöz, 1997).

Eğitim – öğretimde program yaparken programın uygulayıcıları olan öğretmenlerin düşünceleri de önemlidir. Eğitim – öğretimde öğretmen program dâhilinde belirlenen amaçları öğrencilere kazandırmada önemli bir yere sahiptir. Öğretmenler uygulanan program hakkındaki eksiklikleri en iyi bilen kişiler olarak ön plana çıkmaktadır, bu sebeple programlar hazırlanırken öğretmenlerin görüşlerine de başvurulmalıdır. Bu durum programdaki eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayacaktır (Bakar, Keleş ve Koçakoğlu, 2009).

Program ve öğretim tasarımı; eğitim öğretim sürecinde değerlendirmeleri, öğrenciden istenilen davranışların belirlenmesini, bu davranışlara ulaşabilmek için öğrenciye sunulan içeriklerin oluşturulmasını, eğitim ve öğretimde kullanılacak olan materyallerin oluşturulmasını, bu materyallerde kullanılacak olan eğitim - öğretim yöntemlerine nasıl ulaşılacağına karar verilmesini ve hedeflere hangi oranlarda ulaşıldığını saptamak için değerlendirme ölçeklerinin ve ölçütlerinin oluşturulmasını içerir (Doğan, 1997). Eğitim – öğretim programlarına bakıldığı zaman farklı başlıklar altında toplandığını görülmektedir. Öğretim programlarında, öğrencilerde ulaşılacak olan hedef ve davranışların, hangi ünite ve konularla birlikte kazandırılacağı ortaya konulmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde öğretim sırasında uygulanacak olan programdan uzaklaşıldığı zaman ulaşılacak istenen hedeflere ulaşmakta zorluklar yaşanacağı ifade edilebilir (Büyükkaragöz, 1997). Derslerle ilgili nelerin nasıl ve hangi aralıklarda yapılacağını gösteren bununla birlikte eğitim- öğretimde yapılacak olan etkinliklerin sistematik bir biçimde amaçlara ve hedeflere uygun şekilde yürütülebilmesi için programlar her zaman önem arz etmektedir.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin ortak paydada buluşmasında kuşkusuz ki ders kitaplarının yeri çok önemlidir. Eğitim – öğretimde öğrenmeyi öğrencilere bir sistem dâhilinde aktaran

en önemli kaynak ders kitaplarıdır (Küçükahmet, 2004). Ders kitaplarının etkililiği öğrencilere öğrendikleri bilgilerin kendi başlarına da öğrenme imkânı sağlıyor olmasıdır. Ders kitaplarının öğrencileri günlük hayattaki problemlere hazırlaması öğrencilerin ders kitaplarına daha çok ilgi göstermesini sağlayacaktır (Halis, 2002: 47). Ders kitapları olmadan kuşkusuz ki eğitim - öğretim eksik ve yarım kalır aynı zamanda öğrencilere derste öğrendikleri bilgilere tekrar ulaşmalarını sağladığı gibi istedikleri zaman tekrar yapma imkânı da sağlar (Doyran, 1997: 37).

Eğitim – öğretimde kullanılan ders kitaplarının yapılandırmacı yaklaşımın getirdiği öğrenciyi merkeze alan öğrencinin bilgileri sistematik bir biçimde öğrenmesine katkı sağlayan yapıda olması gerekmektedir. Bununla birlikte ders kitapları öğrencilerin doğruları öznel bir biçimde farklı düşüncelerle oluşturabileceği varsayımına da dikkate alınmalıdır (Kabapınar, 2002: 33).

Eğitim – öğretimin en önemli amacı öğrencilere hedef davranışları kazandırmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için öğrencinin bizzat eğitim – öğretim sürecine dahil olması gerekir. Öğrenci ulaşılacak olan hedef davranışlara uygun bir yeterlilik düzeyinde değilse amaçlara ulaşmada problemler yaşanabilir. Bu açıdan düşünüldüğünde ders kitapları öğrencilerin ön bilgilerinde bulunan eksiklikleri tamamlama görevini de üstlendiği söylenebilir (Doğan, 1997). Ders kitapları yazılı ve görsel bilgiler ile öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, sosyal ve fiziksel becerilerine uygun olarak öğrenmeye yardımcı en önemli materyallerdir (Yangın, 2005). Eğitim – öğretimde kullanılan ders kitaplarının planlı öğretimin en temel yapı taşı olmakla birlikte öğretmenlerin hangi konuları öğrencilere aktaracağını belirleyen önemli bir materyal olduğu ifade edilebilir (Tertemiz, Ercan ve Kuyubaşı, 2004). Ders kitapları, okul zamanı dışında da öğrencilere öğrenme – öğretme sürecinde yol gösterir. Bununla birlikte öğrenecekleri pek çok bilginin öğrenilmesini sağlayacağı ve doğru bilgiye ulaşmada yönlendirmeler de yapabileceği söylenebilir.

Günümüz eğitim sisteminin “İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır?” sorusuna verdiği yanıt, eğitimde öğrenciyi merkeze alan, yaparak yaşayarak öğrenmeyi teşvik eden, öğrencilerin düşündüklerini özgürce aktarabilmelerine olanak sağlayan yapıda olmalıdır. Eğitim - öğretim sürecinde günümüzde çok farklı kaynak kullanıldığı görülmektedir. Bu kaynaklar içerisinde uzun yıllardır değişmeyen en önemli kaynak şüphesiz ki ders kitaplarıdır. Ders kitaplarını vazgeçilmez yapan en önemli unsurlardan biri de eğitim – öğretim programlarını hem sistematik hem de planlı bir şekilde öğrencilere aktarmasıdır. Ders

kitapları, öğrencileri yeni bilgilere ulaştırma ve öğrencilere yol gösteren bilgileri sadeleştirerek aktarmada önemli kaynaklardan biri olduğu ifade edilebilir (Cemaloğlu, 2003). Hedef davranışları öğrencilere kazandırmak için programda yer alan konuları aktarmada ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır. Eğitim öğretim programlarında belirlenmiş olan amaçlara ders kitaplarında bulunan içerikler yansıtılarak öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun bir şekilde öğretim sağlanabilir (Evin ve Kafadar, 2004) .

Ders kitapları günümüzde öğrenme ve öğretme sürecinin ne şekilde olacağını, öğrencilerin hangi hedef davranışları hangi konularla kazanacağını öğretmene gösteren ve aktaran temel kaynaklardır. Ders kitaplarının en önemli ve en temel amacı yapılan eğitimin ve öğretimin amaçlarına ulaşmasına katkı sağlamaktır. Eğitimin hedeflenen amaçlara ulaşabilmesinde programların hedeflerini içeren, öğrenci düzeyine uygun olarak hazırlanan kitaplara ihtiyaç vardır. Sosyal bilgiler ders kitapları aracılığı ile öğrenciler disiplinler arası konularla geçmişini, yaşadığı toplumu, ekonomiyi, kendisinin ve toplumun ihtiyaçlarını, örf, adet, gelenek, göreneklerini öğrenme imkânı bulurlar (Safran, Ata, 2003: 339).

Öğrenciler sosyal bilgiler ders kitaplarıyla günlük hayattaki pek çok bilgiye ulaşma olanaklarına sahiptir. Yaşadıkları çevreyi öğrencilere aktaran ders kitapları günümüzde bütün ülkeler için önemli bir materyaldir. Nitekim ABD ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde eğitim – öğretimde ders kitapları oldukça önemlidir (Semerci, 2004).

Günümüzde eğitim öğretimde kullanılan ders kitapları incelendiğinde pek çok sorgulanabilir bilginin olduğu görülmektedir. Değişen ve gelişen dünya düzeninde ders kitaplarında içeriklerin çoğu sabit kalmaktadır. Bu durum öğrencileri içerisinde yaşadığı çağdan uzaklaştırmaktadır. Hazırlanacak olan ders kitaplarının bu tür durumlar düşünülerek hazırlanması gerektiği ifade edilebilir (Sabancı, 2005).

2.4.1. Ders Kitaplarında Kazanım

Eğitim – öğretim programların da dikkat edilmesi gereken en önemli öğelerden biri de şüphesiz ki kazanımlardır. Programlarda kazanımlar ön plana alınmaz ise ulaşmak istenen hedeflerden uzaklaşılabilir bu sebeple ders kitaplarını hazırlanma aşamasında kazanımların hedef olarak belirlenmesi bu sorunların en aza indirgenmesine imkân tanıyacaktır. Ayrıca ders kitaplarında oluşturulan içerikler hedef kazanımların oluşturacağı bilişsel, psikomotor ve duyuşsal alanları da içerisinde barındırmalıdır (Kılıç ve Seven, 2008).

Kazanımlar eğitim - öğretimde davranışları ortaya çıkarabilmek ve ölçme değerlendirmede ölçüt ortaya koyabilmek için son derece önem arz etmektedir. Bu bağlamda programlar hazırlanırken üniteler arası bağlantılar kurulmalı ve kazanımlar bu şekilde oluşturulmalı, ünitelerin hedefleri de programlarda açık bir şekilde belirtilmelidir (Tertemiz, Ercan ve Kuyubaşı, 2004). Eğitim – öğretimde öğrencilere hayatta da kullanabilecekleri bilgi, beceri ve alışkanlıklardır kazanım olarak ifade edilmektedir. Bu alışkanlıkların kullanılabilir olması başka bir ifadeyle öğrencilerin içinde bulunduğu toplumu bilmesi, öğrendiklerini yaşama aktarması gibi becerilere sahip olması beklenir. Öğretmenler eğitim – öğretimde uygulayıcı olarak kazanımlara ulaşmak için planlı ve programlı bir şekilde hareket etmelidirler (Çelik, 2006).

2.4.2. Ders Kitaplarında İçerik

Hedef davranışların ve kazanımların öğrencilere aktarılmasında en önemli olgu içeriktir. İçerik bir amaç değil araçtır çünkü önce içerik değil hedefler, kazanımlar belirlenir bu kazanımlara göre de içerik oluşturulur. İçerik oluşturulurken öğrencilerin yetenekleri, içinde yaşadığı kültürel değerler ve hazırbulunuşluklarının önemli olduğu ifade edilmektedir (Sönmez, 2010: 60).

İçerik, programın amaçlarına ve hedeflerine bağlı olarak seçilmiş konulardan oluşan bir bütündür. Ders kitaplarında yer alacak olan içeriklerin dersin öğretim programındaki hedefleriyle ve amaçlarıyla örtüşmesi ve aynı zamanda uyumlu olması içerik seçiminde önemli olan hususlardan birisidir (Demirel, 2007: 43).

Ders kitaplarına içerik hazırlanırken dersin temel kavramlarına, konularına yeterince yer verilmelidir. İçeriği seçerken bilimselliğe, öğrenci düzeyine uygunluğa geçerlik ve güvenilirliğe dikkat edilmelidir (Küçükahmet, 2001). Ders kitapları incelendiğinde içerikle ilgili pek çok hata olduğu görülmektedir. Bu hataların içeriğin aktarımında, kullanılan dilde, sembollerde ve alıştırılarda olduğu görülmektedir. Ders kitapları eğitim – öğretimde etkin bir şekilde kullanılmak isteniyorsa bu tür hatalardan arındırılmış olması gerekmektedir (Duman ve Çakmak, 2011).

İçerikleri belirlerken şu ölçütlere göre seçmek anlamlı olacaktır: İçeriklerin evrensel anlamlarının ve bilimsel geçerliliklerinin olması, sosyo – kültürel olarak anlamlı olması, öğrencilerin gelişim düzeylerine, ilgilerine ve ihtiyaçlarına cevap vermesi, anlayış olarak

geniş ve derinlik içermesi (Tertemiz, Ercan ve Kuyubaşı, 2004). İçerik, dersin programlarıyla uyumlu, dersin hedef ve amaçlarına ulaşılabilecek bir şekilde ünitelerin ve konuların dizayn edilmesi olarak açıklanabilir (Sönmez, 2010: 56).

Eğitim – öğretim programlarıyla öğrencilere kazandırılacak olan hedef ve amaçlar öğrencilere ders kitaplarındaki içeriklerle aktarılmaktadır. Eğitim – öğretimin amaçları için önemli olduğu düşünölen ders içerikleri sosyal bilgiler ders kitapları içinde büyük öneme sahiptir bu yüzden dolayı hazırlanan içerikler dersin hedef ve amaçlarına uygun olmalıdır. Ders kitaplarında yer alan içerikler öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygun, yakından uzağa ilkesine uygun, çağın ve öğrencilerin ihtiyaçlarını giderebilecek düzeyde olmalıdır (Özçelik, 1992). Ders kitaplarında içeriğin aktarılmasını sağlayan dil ve anlatım şekli de dersin amaçlarına ve hedeflerine ulaşabilmek için önemlidir. Bu sebeple ders kitaplarında kullanılacak dil akıcı, öğrencinin seviyesine ve yaşına uygun olmalıdır (Ertürk, 1998).

2.4.3. Ders Kitaplarında Görsel Materyallerin Önemi

Resimlerin, grafiklerin, şekillerin ders kitaplarında öğrencilere aktarılması önemlidir. Eğitim – öğretim programlarında kullanılan ders kitaplarının amaç, içerik ve değerlendirme aşamalarının iyi bir şekilde hazırlanmış olması onların çok iyi olduğu anlamına gelmez bu süreçlerin görsel öğelerle desteklenmesi gerekir. Bu nedenden dolayı ders kitapları hazırlanırken içeriklerle ilgili resimler kullanılmalıdır ve bunlar kullanılırken fotoğraflar yerine illüstrasyonların tercih edilmesinin daha iyi olacağı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra renk, ışık, çizgi ve doku gibi ders kitabının hazırlanmasında etkili olan öğelerin doğru bir şekilde kullanılması ve görsel yapıları destekleyici yapıda olması gerekir (Cemaloğlu, 2003).

Yalın (2007)'a göre görsel materyallerin yararlarına bakıldığı zaman:

- Çoklu zekâ kuramına bağlı olarak kullanılabilirler.
- Öğrenciler için dikkat çekici olabilirler.
- Unutmamayı zorlaştırabilirler.
- Konuları somutlaştırabilirler.
- Dersin zamanını etkin kullanılmasını sağlayabilirler.
- Çevreyi inceleme imkânı sağlayabilirler.

- Tekrarlarda kullanılabilirler.

- Ders içeriklerini kolaylaştırarak dersin içeriklerinin anlaşılmasına yardımcı olurlar.

Görsel öğeler üç kısımda incelenmektedir. Benzeşik, gerçekçi ve şematik. Gerçekçi görsel öğeler, gerçek olan nesnelerle ilgilenir. Örnek olarak bir evin resminden, bir ağacın resminden yâda bir otobüsün resminden gerçekçi bir görsel öğe olarak faydalanılabilir. Bu tür durumlarda resimlerin gerçeğini yansıtmayı öğrenmeyi kolaylaştırabilir. Benzeşik görsel öğeler bir durumdan hareketle o duruma benzeyen başka bir durumun anlatıldığı öğelerdir yani şekillerdeki benzerliklerden faydalanılabilir. Şematik görsel öğelere baktığımız zaman ise sütun grafikler, haritalar, şemalar sayılabilir. Bu tarz görsel öğelerle de öğrenciler, öğrendiği bilgilerin içyapısına bakarak öğrenme fırsatı elde etmiş olur (Seferoğlu, 2010).

İçeriklerin öğretilmesini kolaylaştırmak için görsel öğelerden faydalanılabilir. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle bilgisayar programlarında görsel öğeler oluşturulabilmekte ve bilgisayar ortamlarında slaytlar, videolar, animasyonlar, simülasyonlar gibi görsel öğelerle öğrenme ortamlarının zenginleştirilebileceği ifade edilmektedir (Yalın, 2007). Eğitim programlarının her alanında, görsel öğeleri kullanmak önemli bir yer almaktadır. Öğrencilere öğretilecek olan konular görsel öğeler sayesinde daha somut bir şekilde daha kolay öğretilmektedir. Yapararak yaşayarak öğrenmenin en önemli parçalarından birini kuşkusuz ki görsel materyallerle sağlanan eğitim oluşturmaktadır (Özdamlı, 2011). Sosyal bilgiler öğretiminde ortaya konulan hedeflerin gerçekleştirilmesi için pek çok duyu organına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda sosyal bilgiler konuları işlenirken öğrencilerin bu durumları da göz önüne alınmalı ve sadece yazılı içeriklerin sunulmasıyla öğrenme yapılmamalıdır. İçerikler öğrencilere aktarılırken görsel öğelerden de faydalanılmalıdır (Ulusoy ve Gülüm, 2009).

2.4.4. Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım

Eğitim – öğretim programlarında kullanılan ders kitaplarının Türkçe dil bilgisi kurallarına uygun, konuların ise anlam bütünlüğü sağlanmış bir şekilde aktarılması gerekmektedir.. Öğrencilere konuların aktarımı açık, net ve anlaşılır bir biçimde verilmelidir (Oruç, 2009).

Ders kitaplarında kullanılacak olan dilin anadil kazandırmada hem öğreticilere hem de öğrencilere fayda sağlaması gerekmektedir. Ders kitapları hazırlanırken özenle hazırlanmalı Türkçenin öz ve zengin kelimeleri yabancı sözcükler kullanılmadan

aktarılmalıdır. Eğer ki yabancı sözcük kullanmak zorunda kalınırsa da Türkçe karşılıkları parantez içerisinde belirtilmelidir (Demirel, 2007: 41).

Eğitim – öğretim programlarında ders kitaplarının anlaşılır bir dille yazılması öğrencinin o konuyu, içeriği öğrenme durumunu artıracaktır. İçeriklerde kullanılan dil ve anlatımın konularla anlatılmak isteneni sade, öz ve öğrencinin anlayabileceği bir dille aktarması gerekmektedir. İçeriğin zor olması dilin öğrenciler için anlaşılamayan bir dilde olması öğrencilerin öğrenme durumlarını alt seviyelere indirgeyecektir. Ders kitaplarında kullanılan dilin öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine de uygun olması önemli kriterlerden biridir (Temur, 2002).

2.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Güncel Olaylar

Sosyal bilgiler programlarında sürekli değişen ülke ve dünya düzeninde öğrencilerin karşılarına çıkabilecek sorunları çözebilecek kabiliyete ve yeterliğe sahip olmalarını sağlamayı amaç edinmek ön planda olmalıdır (Öztürk ve Dilek, 2004 : 54). Sosyal bilgiler dersiyle öğrencilerde güncel olaylara karşı farkındalık oluşturmak ve aktarılan güncel olaylarla öğrencilere empati, hoşgörü yetilerinin kazandırılmasına yardımcı olunmalıdır (Home School Legal Defense Association'dan aktaran Deveci, 2005 : 420).

Sosyal bilgiler dersi hayatı merkeze alan ve günlük hayattan beslenen bir ders olmalıdır. Öğrencilerin yaşadığı toplumu en iyi şekilde bilen ve içinde yaşadığı çağın güncel sorunlarının farkında olan bireyler olmasını sağlamak için sosyal bilgiler dersinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Sosyal bilgiler dersiyle öğrenciler yakından uzağa ilkesinden de hareketle içinde yaşadığı toplumda var olan sorunlara problemlere karşı çözümler üretebilecek ve içinde bulunduğu çevreye karşı duyarlı olacaklardır. Bu sebeplerden dolayı sosyal bilgiler dersleriyle güncel olayların öğrencilere kazandırılması önemlidir (Gedik, 2008 : 5).

Günümüz eğitimin en önemli amacı kuşkusuz ki yaparak yaşayarak öğrenmeyi ön plana alıp bu yetilerle öğrencilerde farkındalık oluşturmayı amaçlamasıdır. Bu amaçların sağlanması için okullarda belirli gün ve haftaların kutlaması sırasında öğrencilere görev ve sorumluluk verilmesinin önemli olduğu ifade edilmektedir (Demirtaş ve Barth, 1997).

2.6. Sosyal Bilgiler Programlarında Gazete ve İnternet Haberlerinin Kullanılması

Gazete; “Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2014). Derslerde kullanılacak gazetelerle öğrenciler günlük yaşamda olan olayları haberleri yakından öğrenme fırsatı yakalamış olurlar. Sosyal bilgiler ders kitaplarına bakıldığı zaman pek çok gazete ve internet haberinin ders kitaplarında kullanıldığı görülmektedir (Ünlüer ve Yaşar, 2012).

Sosyal bilgiler derslerinde gazeteler kullanarak, ders konusunu gazetelerdeki günlük haberler ile bağlantı kurarak aktaran bir öğretmen, öğrencilerin derse karşı merakını artırmış ayrıca yakından uzağa ilkesinden hareketle öğrencilerin içinde bulunduğu toplumu daha iyi tanınmasına olanak sağlamış olur (Yaşar ve Gültekin, 2009). Günümüz dünyasında sorunların sürekli olarak değiştiği görülmektedir. Sosyal bilgiler programları bu sorunların çözümünde öğrencilere ne tür sorumluluklar alması gerektiğini öğretmek durumundadır. Bunu sağlayabilmek için ve derslerde dergi, gazete ve internet haberlerinin sıklıkla kullanılması gerekmektedir (Öztürk ve Dilek, 2002). Derslerinde konu ve kazanımlarla ilgili gazete ve internet haberlerine yer veren bir öğretmenin kuşkusuz ki öğrencilerin öğrenmelerine önemli katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

Gazeteler, öğretmenlerin derslerde güncel olayları anlatırken yararlanabileceği önemli kaynaklardır. İçinde yaşadığımız çağda gazeteler sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan bilgileri tamamlama görevi üstlenebilmekte ve sosyal bilgiler programlarında yer alan hedefleri öğrenebilmelerine yardımcı olmaktadır. Eğitim – öğretimde sosyal bilgiler derslerinde gazetelerden yararlanmak, öğrencilerin okumalarına, eleştirel düşüncelerine ve problem çözme becerilerine fayda sağlar (Street, 2002). Eğitim – öğretim sürecinde sosyal bilgiler derslerinde gazeteleri etkin bir şekilde kullanmak öğrencileri günlük yaşamdaki problemlere ilgi duymasını artırabilir. Gazeteler öğrencilerin derslerde çeşitli sorular sorabilecekleri, gözlem yapabilecekleri ortamlar sağlamalarına yardımcı olabilir. Ayrıca gazeteler öğrencilerin düşünme becerilerine katkı sağlayarak ortaya çıkan problemleri çözmelerine katkı sağlayabilir (Sunal ve Haas, 2002). Gazeteler eğitim – öğretim programında yer alan diğer derslere göre sosyal bilgiler derslerinde daha sık kullanılabilir. Sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ulaşabilmek için güncel olaylardan yararlanmak öğrencilerin derslere olan ilgisini artırabilir. Ayrıca vatandaşlık ve tarih konuları

öğrencilere aktarılırken gazetelerden yararlanmanın sosyal bilgiler dersinin etkililiğini artırabileceği ifade edilmektedir (Heitzman, 1979).

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmek için güncel olaylardan derslerde yararlanmak öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağlayabilir. Öğretmenler sosyal bilgiler derslerinde kullanacağı güncel olaylarla öğrencilerin dün, bugün ve yarın hakkında bilgi sahibi olmalarına katkı sağlar. Gazeteler öğrencilere güncel olayları aktarmada önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Gazetelerin günlük olarak çıkması güncel olaylarla daha sık bağlantılı kurulmasına katkı sağlayacaktır. Öğretmenlerin bu durumdan hareketle eğitim – öğretim ortamlarını düzenlerken bu durumlardan faydalanmaları önem arz etmektedir. Bununla birlikte öğretmen gazetelerin etkililiğine inanması ve derslerde gazeteleri bu duruma göre kullanması ve öğrencileri bu konuda bilgilendirmesi önemlidir (Deveci, 2005).

2.7. İlgili Araştırmalar

Gedik (2008) “Sosyal Bilgiler Ders kitaplarında Güncel Konular” başlıklı çalışmasında; 2006 – 2007 eğitim öğretim yılında 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemiştir. Araştırma sonucunda 4. ve 5. sınıflarda internet haberlerine ders kitaplarında yer verilmemiş olduğu ortaya konulmuştur. Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan olan güncel konuların sayısında ise, 4. Sınıf ile 6. sınıf arasında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Güncel içeriklerle ilgili olan haberlerin 6. sınıf ders kitaplarında daha çok olduğunu ifade etmiştir. Güncel içeriklerle alakalı haberlerde ise 7. sınıflarda diğer sınıflara göre daha az olduğunu belirtmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerik olarak yoğun olması ayrıca tarih konularının bu konular içerisinde ağırlıklı olarak bulunmasının etkisinin olabileceğini belirtmiştir.

Çelikkaya ve Yakar (2015) “Sosyal Bilgiler Programında Gazete, Dergi ve İnternet Haberlerinin Kullanılması” adlı araştırmalarında; 4. , 5. , 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler kitaplarında gazete, internet ve dergi haberlerine yer verilme durumunun belirlenmesini incelemiştir. Araştırma sonucuna bakıldığında sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan güncel konuların, 4. sınıf ile 6. sınıf arasında artış olduğunu ortaya koymuşlardır. Güncel içerikle ilgili olan haberlerin ise 6. sınıf kitaplarında diğer sınıflara göre daha çok olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca güncel içeriklerle ilgili haberlerin 7. sınıf ders kitabında azaldığını ifade etmişlerdir. Günümüz öğrencileri arasında bilgisayar ve internet kullananların yaş ortalamalarının düşük olduğu varsayımından hareketle özellikle ortaokul düzeyinde

okutulan derslerde internet ile ilgili olan güncel içeriklerin kitaplarda yer almasının önemli olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu durumun sonucu olarak ise öğrencilerin, günlük hayatla alakalı konular açısından bilinçlenebileceklerini belirtmişlerdir.

Wilson, Haas, Laughlin, ve Sunal, (2002) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıflarda güncel olayları öğretip öğretmediği incelemişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerinden hareketle güncel olayların derslerde aktarılma durumları araştırılmıştır. Öğretmenler ders programı el verdiği sürece güncel olayları derslerde öğrencilere aktardıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler güncel olayları öğrencilerin anlamlı bulduğunu ve güncel olaylarla işlenen dersin düşünme becerilerine katkı sağladıklarını ifade etmişlerdir. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf ortamında güncel olayların kapsamının sınırlı olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Yıldırım (2006) “Yeni İlköğretim Programına Göre Hazırlanmış Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi (Elazığ İli Örneği)” isimli tez çalışmasında yeni ilköğretim programına göre hazırlanmış hayat bilgisi ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesini amaçlamıştır. Çalışma sonucunda; öğretmenlerin kitapların ciltlemesini kusurlu bulduklarını ancak akıcı bir dilin kullanıldığı görüşüne katıldıklarını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu hayat bilgisi ders kitaplarının renkli olmasının öğrencileri derse motive ettiğini belirtmiştir.

Kulantaş (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan kitapların öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri olarak değerlendirmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda ise ders kitaplarında eksiklikler tespit edilmiş ve bu eksikliklerin nasıl düzeltilebileceğine dair çözüm önerileri sunulmuştur.

Şeker (2013) 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan kitapları öğrenme stilleri açısından incelemiş olduğu çalışmasında ders kitaplarının derse uygun öğrenme stillerine göre oluşturulmadığını, milli eğitim tarafından diğer kuruluşlara hazırlatılan ders kitaplarının Meb yayınlarıyla konu bütünlüğü olarak benzeşik olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda hazırlanan kitapların öğrencilerin dikkatini çok fazla çekmediği, derslerde bu kitaplara yönelik öğrenme stilleri kullanılmadığını ifade etmiştir.

Tonga (2007) “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Görsellerin İncelenmesi” isimli araştırmasında başarıya pek çok faktörün etki ettiğini belirtmiştir. Bu faktörler arasında ise aile, öğrenci, öğretmen, ders kitapları ve okul ortamının olduğunu

ifade etmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmada literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ders kitabının görsel öge olarak yeterli olduğunu belirtirken toplamda 351 görsel ögenin ders kitabında bulunduğunu ortaya koymuştur. Ders kitabında fotoğraflar, resimler, haritalar, tablolar, grafikler, gibi görsel öğelere yer verildiğini ifade etmiştir. 5.sınıf ders kitabında en çok fotoğraf görsel ögesinin kullanıldığını belirtmiştir. Öğrencilerin somut işlemler döneminde olduğunu belirtip görsel öğelerin öğrencilerin konuları resimlerle somutlaştırarak öğrenmesinin yararlı olduğunu ifade etmiştir.

Taşkın (2017) “Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezi çalışmasında her sınıf düzeyinden 50 olmak üzere 150 gönüllü öğretmen ile araştırmasını gerçekleştirmiştir. Öğretmenlerin verdikleri cevaba göre ders kitaplarında “en fazla olumlu bulunan” ve “en fazla olumsuz bulunan” olmak üzere her sınıf düzeyinden iki görsel öge belirlenmiştir. Belirlenen bu görsel öge üzerine her sınıf düzeyinden 10 olmak üzere toplam 30 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile de görüşme yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre ise sosyal bilgiler ders kitaplarındaki görseller öğeler arasında uyum olmasına ilişkin anket verileri incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin 5. sınıf düzeyinde %62’si, 6. sınıf düzeyinde %70’i ve 7. sınıf düzeyinde %74’ü ilgili ders kitaplarını olumlu olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri 6 ve 7. sınıf ders kitaplarını 5. sınıf ders kitabına göre daha olumlu değerlendirildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin 5.sınıf düzeyinde %38’i, 6.sınıf düzeyinde %30’u ve 7.sınıf düzeyinde %26’sı görsel öğelerin yeterli olmadığını belirtmiştir.

İlgili araştırmalar incelendiğinde ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesiyle ilgili bir araştırma olmadığı, bu nedenle gerçekleştirilen bu çalışmanın ilgili alan yazına katkı sağlayacağı da düşünülmektedir.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın modeline, örnekleme, veri toplama aracına, verilerin analizine araştırmacı rolüne, yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada 5.ve 7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin kazanımlar bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma ders kitaplarında yer alan durumu ortaya çıkarmak ve açıklamak amacı taşıyan betimsel bir çalışmadır. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından durum çalışması temelinde doküman incelemesi yöntemine dayalıdır. Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4.5.6. ve 7.sınıf düzeyinde okutulan içeriğindeki konularla güncel olayları da öğrencilere aktaran bir derstir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel olayların bireylere aktarımı gazete, dergi ve internet haberleriyle sağlanmaktadır. Bu nedenlerden dolayı bu araştırmada 5. ve 7. sınıf MEB yayını ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Dokümanlar, araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılan önemli kaynaklardır. Araştırma yapılan konuyla ilgili yazılı ve görsel veriler araştırma problemi ile ilgili önemli bilgileri içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:217-218). Doküman incelemesi yöntemine bakıldığı zaman iki farklı amaç için kullanıldığı söylenebilir. Bunlar: Genel tarama ve içerik çözümlemesi olarak ifade edilir. Genel tarama diğer bir ifadeyle, doküman incelemesi olarak da isimlendirilebilir (Karasar, 2004).

3.2. Evren ve Örneklem

2017 – 2018 eğitim öğretim yılında okutulan ilköğretim sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıflar ders kitapları ve ilgili müfredat programları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. 2017 – 2018 eğitim öğretim yılında okutulan MEB yayını ilköğretim 5. sınıf ve 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmacı Rolü

Araştırmacı süreçte bulguları olduğu gibi ortaya koyarken 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili olumlu yâda olumsuz düşüncelerini araştırma sürecine yansıtmamaya çalışmıştır. Bu araştırmanın konusu olan ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberleri olduğu gibi sunulmaya çalışılmıştır. Sonuç, tartışma ve öneriler kısmında bulgular olduğu gibi ortaya konulduktan sonra ilgili araştırmalar ışığında bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada MEB yayınları olan 5.ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan gazete ve internet haberlerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle araştırma problemi ile ilgili önemli bir doküman olan 5.ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile ortaya çıkan bilgiler sistemli olarak not alınmıştır. Araştırmada aynı zamanda, konuyla ilgili farklı kaynaklardan ayrıntılı literatür taraması yapılmış ve kavramsal çerçevenin oluşturulmasında bu tarama verileriyle elde edilen bilgiler göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda yazılı materyaller şu şekilde incelenmiştir:

- 1.Dokümanlara ulaşmak için ilköğretim okullarının konu ile ilgili genelgeler, yönergeler ve ders yıllık planlarının gerekli olabileceği düşünülerek incelenmiştir.
2. 2017-2018 yıllarına ait MEB yayını olan sosyal bilgiler 5.ve 7. sınıf ders kitapları incelenmiştir.
3. Doküman analizi kullanılmıştır.
- 4.Dokümanların incelenmesi sonucu ulaşılan veriler sistemli olarak tablo haline, getirilmiş ve birbiriyle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Ders kitabı ilgili eğitim – öğretim programlarının amaçlamış olduğu kazanımlarını kapsar. İçerik; dil, anlatım ve üslup bakımından akıcı olmalıdır ayrıca dersin hedef ve kazanımlarıyla bağlantılı olmalıdır. İçerik aktarılırken öğrenci seviyesine ve hazırbulunuşluluk düzeyine uygun olmalıdır. Ders kitabında yer alan görsel öğeler dersin

öğrenimini kolaylaştıracak yapıda olmalıdır (TTKB, 2015).

Verilerin çözümlenmesinde ele alınan MEB yayınları 5.ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünitelerde bulunan ana başlık ve alt başlıklara bağlı metinler üç alan uzmanı görüşü doğrultusunda Talim Terbiye Kurulu kitap hazırlama kriterleri olan ve konu alanı ders kitabı inceleme kitaplarındaki esaslar dikkate alınarak belirlenen ölçütlere göre incelenerek bilgisayar ortamına kaydedilmiştir. Doküman analizi kullanılarak ulaşılan bilgiler sayılarla ifade edilerek verilmiştir. Aynı zamanda elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Elde edilen bulgular belirlenen kriterler doğrultusunda nicelleştirilerek tablo halinde verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 5.ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları üç alan uzmanı görüşü doğrultusunda Talim Terbiye Kurulu kitap hazırlama kriterleri ve konu alanı ders kitabı inceleme esasları dikkate alınarak belirlenen ölçütlere göre kategorilendirilmiştir. Bu kategorilendirme;

- a. Gazete veya internet haberi kullanılmış mı ?
- b. Kullanılan haber sayısı
- c. Kullanılan internet haberi sayısı
- d. Kullanılan gazete haberi sayısı
- e. Görsel kullanılan gazete veya internet haberi sayısı
- f. Kazanımlarla ilişkili olan gazete ve internet haberi sayısı

olarak belirlenmiştir. Ünite başlığı ve alt başlıklar ve kazanımlar bu ölçeğe göre değerlendirilmiştir. Konu ile ilgili olan belgeler, benzer konuda yapılan çalışmalar incelenerek ayrıntılı şekilde betimlenmiştir.

Araştırma sonuçlarının aktarılabilirliği, dayandığı verilerin yeterli düzeyde betimlenmesine bağlıdır. Betimleme ham verilerin ortaya çıkardığı kavram ve içeriklerin tekrar düzenlenerek okuyuculara verilerin ana hatlarına bağlı olarak sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde gerçekleştirilen çalışma sonucunda ulaşılan bulgular, bulguların analizleri ve analizlerin yorumlarına yer verilmiştir.

Tablo 10 incelediğinde 7.sınıf “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde “Türkiye Selçukluları Döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir” kazanımı ve bu kazanıma bağlı olan “Türklerin Yeni Yurdu Anadolu”, “Anadolu’da İlk Türk Devleti ve Beylikler Kuruluyor” ve “Türkiye Selçuklu Devleti Anadolu’da Siyasi Birliği Kuruyor” konu alt başlıklarında gazete ve internet haberi kullanılmamışken yine bu kazanıma bağlı “Siyasi Birlikten Yeniden Beyliklere” konu alt başlığında bir internet haberi kullanılmıştır. Kullanılan internet haberinin içeriğinin ilgili kazanımla (7.3.1) ilişkili olduğu ifade edilebilir. Ayrıca internet haberinde görsel kullanılmıştır. “Osmanlı, Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder” kazanımı ve bu kazanıma bağlı olan “Avrupa’da Türk Modası” , “Lale Devri: Avrupa’ya Açılan Kapı” konu alt başlıklarında gazete ve internet haberi kullanılmamışken yine bu kazanıma bağlı “Nasıl Etkiledik Etkilendik” konu alt başlığında bir internet haberi kullanıldığı görülmüştür. Kullanılan internet haberinin içeriğinin ilgili kazanımla (7.3.6) ilişkili olduğu söylenebilir. Kullanılan internet haberinde görsel öğeye de yer verilmiştir. “Kültür ve Miras” öğrenme alanı “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinin diğer kazanım ve konu alt başlıklarında her hangi bir internet ve gazete haberine yer verilmemiştir. Tablo 10’a göre 7.sınıf ders kitabı “Türk Tarihinde Yolculuk” ünitesinde gazete ve internet haberlerine kazanımlara dağılım oranının % 25, konu alt başlığı dağılım oranının ise %11,7 olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan haberlerin iki sininde internet haberi olduğu gazete haberine yer verilmediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte kullanılan internet haberlerinde görsel öğeye de yer verilmiştir.

Tablo 13 incelediğinde “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde “Anayasa’mızın 2. maddesinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin nitelikleri ile ilgili uygulamalara toplum hayatından örnekler verir” kazanımı ve bu kazanıma bağlı “Yönetimin Özü” konu alt başlığında gazete ve internet haberi kullanılmamıştır. Aynı kazanıma bağlı “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin Nitelikleri” konu alt başlığında ise bir internet haberi kullanılmıştır. Kullanılan internet haberinin içeriğinin ilgili kazanımla ilişkili olduğu ifade edilebilir. Ayrıca gazete ve internet haberinde görsel öge de kullanılmıştır. “Siyasi partilerin, sivil toplum örgütlerinin, medyanın ve bireylerin, gündemi ve yönetimin karar alma süreçlerini ne şekilde etkilediğini örnekler üzerinden tartışır” kazanımı ve bu kazanıma bağlı olan “Kamuoyu ve Basın” ve “Atatürk ve Türk Basını” konu alt başlıklarında gazete ve internet haberi kullanılmamıştır. Aynı kazanıma bağlı “Ülkemizin Geleceğinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi” ve “Çevre Yasası Hepimizin Tasası” konu alt başlıklarında dört internet haberi kullanılmıştır. Kullanılan internet haberlerinin içeriğinin ilgili kazanımla ilişkili olduğu söylenebilir. “Çevre Yasası Hepimizin Tasası” konu alt başlığındaki internet haberlerinin bir tanesinde görsel öge kullanıldığı görülürken “Ülkemizin Geleceğinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi” konu alt başlığındaki internet haberlerinde görsel ögeye yer verilmemiştir. Bununla birlikte “İçinde bulunduğu eğitsel ve sosyal faaliyetlerde işleyen süreçleri demokrasinin ilkeleri açısından analiz eder” kazanımı ve bu kazanıma bağlı “Örnek Yurttaş” konu alt başlığında gazete ve internet haberi kullanılmamıştır. Tablo 13’e göre 7.sınıf ders kitabı “Yaşayan Demokrasi” ünitesinde yer alan gazete ve internet haberlerinin kazanımlara dağılım oranı % 40 iken konu alt başlıklarına dağılım oranının ise %20 olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan gazete ve internet haberlerinin içeriklerinin ilgili kazanımlarla (7.6.2 – 7.6.4) ilişkili olduğu söylenebilir.

* 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında gazete ve internet haberlerine daha sık yer verilebilir. Bu durumunun dersin g¼ncel olaylarla baēlantı kurulmasına katkı saēlamada etkili olacaēı s¼ylenabilir.

